

Dr. E.C. COPPENS, *Paul Fredericq*. Gent, Liberaal Archief, 1990, Reeks Verhandelingen, nr. 5, XII-238 p., ill.

Eindelijk is de merkwaardige licentiaatsverhandeling die E. Coppens in 1971-'72 schreef, gepubliceerd. Voor het samenstellen ervan heeft hij destijds pionierswerk verricht in de enorm uitgebreide nalatenschap van de Gentse hoogleraar, die in 1920 was overleden en testamentair had bepaald dat zijn papieren tot 1970 in gesloten bewaring in de universiteitsbibliotheek moesten blijven. Het beeld van de ernstige, erudiete en bedrijvige jongeman in stofjas is ons sedertdien bijgebleven.

Het nadeel van de nagenoeg twintig jaar, die tussen redactie en publikatie zijn verlopen, ligt voor de hand. Niet alleen over de intrigerende figuur van Fredericq, maar ook over de ideologische, politieke en feitelijke context waarbinnen hij heeft geëvolueerd, is sedertdien meer bekend geraakt, en de student van destijds die weldra overging naar de studie van de rechten en daar een levenstaak vond, kon niet meer voldoende tijd en energie vinden om dit alles bij te werken. Dit merkt men aan het voetnotenapparaat, dat op enkele uitzonderingen na niet meer werd bijgeschaafd, en vanzelfsprekend het allerduidelijkst in de literatuuropgave, waarin slechts een tiental titels van na 1972 staan opgetekend.

Ondertussen heeft Coppens wel in 1979 de editie verzorgd van een mooie, maar onvoltooid gebleven studie van zijn leermeester prof. Hans van Werveke (1974), die Fredericq in het licht van zijn dagboeken plaatste.

De inleiding van het thans verschenen werk is van de hand van prof. Prevenier en beslist meesterlijk te noemen. In een dubbel opzicht zelfs, omdat hij de essentialia van de figuur naar voren brengt én de beperkingen van dit werk opvangt en plausibel maakt. Men vindt hier inderdaad geen complete Fredericq, maar een biografisch en psychologisch aanvaardbaar relaas en de belichting van enkele facetten.

De bronnen van Dr. Coppens zijn vooral Fredericqs lange reeks dagboeken, zijn volumineuze correspondentie en de nodige achtergrondinformatie. Helaas in veel mindere mate — met uitzondering dan van Fredericqs bijdragen in *Het Volksbelang* — diens wetenschappelijk en ander werk in boeken en tijdschriften. Wat men krijgt stemt ondertussen wel tot grote dankbaarheid en waardering wegens de eerlijke en authentieke redeneertrant en formulering van hypotheses en afgewogen oordelen. Men wordt geïntroduceerd in voorgeslacht en jeugd, in de verschillende fases van de opvoeding; men duikt in een ideologisch en mentaal klimaat, volgt stap voor stap Fredericqs wetenschappelijke en politieke ontwikkeling en krijgt een duidelijke behandeling van enkele concrete acties, waaraan de invloedrijke en ijdele liberale voorman, die te Gent het podium tussen 1880 en 1910 domineerde, deel had.

Er wordt overtuigend, zeer gevat en snedig beschreven hoe hij evolueerde van Vlaams en Grootnederlandsvoelend vrijzinnig liberaal naar belijder van een

toch wel bevreedend protestantisme, en na 1900 zelfs tot belgicistisch voorstander van de tweetaligheid voor de Gentse universiteit, een bokkesprong die hem door de jongeren en de publieke opinie ten kwade werd geduid en nagedragen. Hét hete hangijzer was en bleef toch Fredericqs principiële en gedicteerde anti-klerikalisme en anti-katholicisme, wat de moderne onderzoeker wellicht overdreven voorkomt, maar die door de langdurige katholieke dominantie op politiek gebied (tussen 1884 en 1917, d.i. drieëndertig jaar lang waren er alleen homogeen-katholieke regeringen) tot decimering van de liberale macht heeft geleid. Wonderlijk genoeg wekte het opkomende socialisme bij hem toch minder weerstanden.

Men had graag iets meer vernomen over Fredericq als literair-historicus, en vooral over de plotse ommezwaai van Fredericq als lid van de Hogeschoolcommissie tussen mei en november 1899 i.v.m. de vernederlandsing van de Gentse universiteit. En ook Fredericqs visie op activisme en passivisme en zijn oordeel over flamingantisme en belgicisme in het naoorlogse klimaat van hoerapatriotisme worden eerder summier behandeld.

Maar, zoals gezegd, over cultuur, politiek, onderwijs, vrijmetselarij en Fredericqs innerlijke processen bij dit alles komt men in deze verzorgde, smaakvolle editie, zeer veel aan de weet, geschreven in een pregnante en rake formulering, en met de wijsheid en de ervaring van de gedreven en bedreven, rijpe historicus. Het is daarom een werk dat baanbrekend is, ook omdat het zich niet te buiten gaat aan geleerd en onverteerbaar vakjargon, maar naar een groot — zij het begrijpend — publiek toe is geschreven.

Een kleine randbemerking van de literair-historicus: schrijver verwart een aantal malen de grote dichter Pol de Mont (1857-1931) met de pas later toneelstukken schrijvende Paul de Mont (1895-1950).

Ada Deprez